

XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

TRANSCHEGARAVIY GIDRORESURLARDAN BARQAROR FOYDALANISHNING
SIYOSIY-HUQUQIY MEKANIZMLARI VA ULARNING FALSAFIY-MA'NAVIY ASOSLARI

2-IYUN
2026-YIL

Qo'qon shahri,
Qo'qon davlat universiteti

Xalqaro
miqyosda

TRANSCHEGARAVIY SUV MASALALARINING FALSAFIY TAHLILI

Boyquziyeva Guzalxon Xudoyberdiyevna

Qo'qon davlat universiteti o'qituvchisi

Rahmonaliyev Javohir Umidjon o'g'li

Qo'qon davlat universiteti talabasi

Annotatsiya. Mazkur maqolada transchegaraviy suv resurslari bilan bog'liq muammolar ijtimoiy va falsafiy nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Suv taqchilligining jamiyat taraqqiyoti, ijtimoiy barqarorlik va inson farovonligiga ta'siri yoritiladi. Shuningdek, suv resurslaridan foydalanishda davlatlar o'rtasida yuzaga keladigan manfaatlar ziddiyatlari, ekologik mas'uliyat va adolat tamoyillari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari suv resurslarini samarali boshqarish, mintaqaviy hamkorlikni kuchaytirish hamda ekologik ongni rivojlantirish transchegaraviy suv muammolarini hal etishning muhim omillari ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: transchegaraviy suv resurslari, suv taqchilligi, suv resurslarini boshqarish, ekologik etika, ijtimoiy-falsafiy tahlil, davlatlararo hamkorlik, barqaror rivojlanish.

Аннотация. В данной статье анализируются проблемы, связанные с трансграничными водными ресурсами, с социальной и философской точек зрения. Освещается влияние дефицита воды на развитие общества, социальную стабильность и благополучие человека. Также рассматриваются конфликты интересов между государствами в процессе использования водных ресурсов, а также принципы экологической ответственности и справедливости. Результаты исследования показывают, что эффективное управление водными ресурсами, укрепление регионального сотрудничества и развитие экологического сознания являются важными факторами решения проблем трансграничных водных ресурсов.

Ключевые слова: трансграничные водные ресурсы, дефицит воды, управление водными ресурсами, экологическая этика, социально-философский анализ, межгосударственное сотрудничество, устойчивое развитие.

Abstract. This article examines issues related to transboundary water resources from social and philosophical perspectives. It highlights the impact of water scarcity on social development, social stability, and human well-being. The study also analyzes conflicts of interest arising between states in the use of water resources, as well as the principles of environmental responsibility and justice. The findings indicate that effective water resource management, strengthened regional cooperation, and the development of environmental awareness are important factors in addressing transboundary water resource problems.

Keywords: transboundary water resources, water scarcity, water resource management, environmental ethics, socio-philosophical analysis, interstate cooperation, sustainable development.

KIRISH

Globalashuv jarayonlarining jadallashuvi, aholi sonining ortishi hamda iqlim o'zgarishlari natijasida suv resurslari bilan bog'liq muammolar dunyo miqyosida dolzarb masalalardan biriga aylandi. Ayniqsa, transchegaraviy suv resurslaridan foydalanish masalasi ekologik, iqtisodiy va siyosiy jihatlar bilan bir qatorda ijtimoiy-falsafiy ahamiyatga ham ega. Suv resurslari ko'plab davlatlar hududidan oqib o'tishi sababli ulardan foydalanish jarayonida manfaatlar to'qnashuvi yuzaga kelishi mumkin.[1] Shu bois mazkur muammoni chuqur ilmiy tahlil qilish va uni hal etishning samarali mexanizmlarini ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Transchegaraviy suv resurslari muammolari xalqaro tashkilotlar va ilmiy markazlar tomonidan keng tadqiq etilgan. BMTning "Xalqaro suv oqimlaridan notransport maqsadlarda foydalanish to'g'risidagi Konvensiyasi"da suv resurslaridan oqilona va adolatli foydalanish tamoyillari belgilangan. Jahon banki va UNESCO hisobotlarida suv resurslarini boshqarishning barqaror mexanizmlarini ishlab chiqish zarurligi ta'kidlanadi. A.T. Wolf, J.A. Allan va A.K. Biswas kabi olimlar tadqiqotlarida transchegaraviy suv resurslaridan foydalanishda hamkorlik va manfaatlar muvozanatini ta'minlash masalalari yoritilgan.[2] Falsafiy manbalarda esa ekologik etika, inson va tabiat o'rtasidagi munosabatlar hamda barqaror rivojlanish konsepsiyalari asosiy tadqiqot obyektlari sifatida ko'rib chiqiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot davomida sistemali yondashuv, qiyosiy tahlil, mantiqiy umumlashtirish hamda ijtimoiy-falsafiy tahlil metodlaridan foydalanildi. Sistemali yondashuv transchegaraviy suv resurslarini ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy omillar bilan bog'liq yagona tizim sifatida o'rganish imkonini berdi. Qiyosiy tahlil yordamida turli davlatlar tajribasi va ilmiy qarashlar solishtirildi. Ijtimoiy-falsafiy tahlil orqali esa suv resurslaridan foydalanishda adolat, mas'uliyat va ekologik ong masalalari tadqiq etildi.

NATIJALAR VA TAHLIL

Tadqiqot natijalari transchegaraviy suv resurslari muammosi ko'p qirrali xarakterga ega ekanligini ko'rsatdi. Suv taqchilligi nafaqat ekologik muammolarni, balki ijtimoiy tanglik va iqtisodiy qiyinchiliklarni ham keltirib chiqaradi. Ayrim hududlarda suv resurslarining kamayishi qishloq xo'jaligi samaradorligining pasayishiga, aholi turmush darajasining yomonlashishiga va migratsiya jarayonlarining kuchayishiga sabab bo'lmoqda.

Davlatlar o'rtasida suvdan foydalanish bilan bog'liq ziddiyatlarning asosiy sabablari sifatida suv resurslarining notekis taqsimlanishi, iqlim o'zgarishlari hamda mavjud xalqaro kelishuvlarning yetarli darajada samarali ishlamasligi aniqlangan.[3] Shu bilan birga, ilmiy tahlillar suv masalalarida hamkorlik va o'zaro manfaatlarga asoslangan yondashuv mojarolar ehtimolini kamaytirishini ko'rsatmoqda.

Falsafiy jihatdan suv hayotning asosiy manbai va umumiy insoniy boylik sifatida qaralishi lozim. Ekologik etika nuqtai nazaridan inson tabiatga nisbatan mas'uliyatli munosabatda bo'lishi va suv resurslarini kelajak avlodlar manfaatlarini hisobga olgan holda boshqarishi zarur.

MUHOKAMA

Transchegaraviy suv muammolarini hal etishda faqat texnik yoki iqtisodiy choralar yetarli emas. Ushbu masala ijtimoiy adolat, ekologik xavfsizlik va xalqaro hamkorlik tamoyillari bilan uzviy bog'liqdir. Suv resurslaridan foydalanishda "oqilona foydalanish", "zarar yetkazmaslik" va "hamkorlik" tamoyillariga amal qilish muhim hisoblanadi.[4] Markaziy Osiyo tajribasi shuni ko'rsatadiki, mintaqaviy hamkorlikni rivojlantirish va ilmiy asoslangan boshqaruv tizimlarini joriy etish orqali suv bilan bog'liq muammolarni samarali hal etish mumkin.

XULOSA

Transchegaraviy suv resurslari masalasi zamonaviy global muammolarning eng muhim yo'nalishlaridan biridir. Tadqiqot natijalari suv resurslaridan oqilona foydalanish, ekologik mas'uliyatni kuchaytirish va davlatlararo hamkorlikni rivojlantirish zarurligini ko'rsatdi. Suvga nisbatan falsafiy yondashuv uni faqat iqtisodiy resurs sifatida emas, balki butun insoniyatning umumiy boyligi sifatida baholash lozimligini tasdiqlaydi. Shu sababli transchegaraviy suv muammolarini hal etishda integratsiyalashgan, ilmiy asoslangan va barqaror rivojlanish tamoyillariga tayangan yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Wolf A.T. Conflict and Cooperation over Transboundary Waters. Oregon State University, 2017.
2. Biswas A.K. Management of International Waters: Problems and Perspectives. Oxford University Press, 2008.
3. O'zbekiston Respublikasi ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilishga oid me'yoriy-huquqiy hujjatlar to'plami. Toshkent, 2022.
4. Markaziy Osiyo suv resurslarini boshqarish bo'yicha ilmiy maqolalar va tahliliy materiallar.